

Eva Olsson
Landsbygdsenheten
031-60 59 82
eva.olsson@lansstyrelsen.se

Utvärdering av landsbygdsstöd till häst-, turist- och livsmedelsföretag i Västra Götaland.

SAMMANFATTNING.

Omsättningen i företagen har ökat och investeringarna har gjorts snabbare och mer omfattande än utan stöd. Detta gäller i alla tre utvärderingarna.

Sysselsättningen på landsbygden ökar i och med att företagen blir större. Många små deltidföretag växer och ger sin ägare heltidssysselsättning. En hel del företag säsonganställer eller deltidsanställer personal.

En annan viktig effekt är att när landsbygdsföretag i ett område växer drar det med sig fördelar för andra företag i närheten. Stödet har också bidragit till att fler kvinnor har startat och utvecklat företag. Mer än 50 procent av stöden har sökts av kvinnor.

Hästföretagen

Rapport Oxford Research AB

Svarsfrekvens 65,9 % av 132 företag.

71 % av företagen drivs av kvinnor och även om männen stod som sökande var det ofta kvinnan som drev verksamheten.

Hög utbildningsnivå 49 % har högskola (23 % genomsnitt i Sverige)

Slutsatser:

- **Företagsstöden har bidragit till sysselsättning men inte till ökad nyanställning.** Dålig lönsamhet i branschen nu, stödet har bidragit till att företagaren kunnat lägga mer tid i sitt företag. Många tror på nyanställningar i framtiden.
- Stödet har i de flesta fall lett till **en ökad omsättning i företagen**
- **Beviljande av stöd inte avgörande för investeringens genomförande** men investeringen hade då gjorts i mindre omfattning och under en längre tid.
- **Stödet - en förutsättning för snabb investering och snabb utveckling**
- Stödansökningen leder till **en genomtänkt affärsplan**
- **Välutbildade stödmottagare** men låg lönsamhet i hästföretagen
- **Framtida behov – utökade stödmöjligheter för aveln**
- **Ridleder gör nytta för landsbygdsföretagen och ridhusen har alternativa användningsområden**
- **Fortsatt behov av jämställdhetsarbete.** Företagare som är kvinnor upplever att de inte blir bemötta som företagare i kontakter med myndigheter och banker.

Förbättringsförslag:

- **Använda** stödmöjligheterna strategiskt och aktivt för att stimulera hästverksamheten och öka dess konkurrenskraft.

- **Underlätta** ansökningsprocessen som upplevs som krånglig. Många behöver konsult hjälp för att genomföra en ansökan.
- **Öka** förståelsen för hästföretagens långsamma lönsamhetsutveckling, särskilt inom aveln.
- **Driva** attitydförändrande arbete för att höja hästnäringens status i relation till andra gröna näringar.
- **Möjliggöra** för unga att röra sig på landsbygden genom att satsa på kommunikationsmedel till träningsanläggningar och därmed underlätta för unga att delta i hästrelaterade aktiviteter.
- **Marknadsföra** hästnäringen som en hälsosam, attraktiv livsstil.
- **Sprida** goda exempel genom att lyfta fram framgångsrika landsbygdsföretagare.
- **Jämställande** av hästföretag med andra landsbygdsföretag i myndigheters interna bedömningar.

Diskussion

Diskussion om rapporten med representanter från Hästföretagarna, Jordbruksverket, andra länsstyrelser, Skara kommun, rådgivare och handläggare.

SAMVERKAN, ENTREPRENÖRSKAP, FÖRETAGANDE, KOMPETENSUTVECKLING är de ord som sammanfattar det viktigaste i diskussionen.

Samverkan med andra runt omkring det egna hästföretaget, både företagare och allmänhet. Hästföretaget kräver underleverantörer ex. foder, hovslagare, hästillbehör. Ett hästföretag drar till sig människor, främst unga. Blir en naturlig samlingspunkt. Håller landskapet öppet.

Samverkan stad och land. Hästen är en av de största anledningarna till att kvinnor flyttar ut på landsbygden. Bidrar till attraktivt boende. Hästföretagarna inför nytänkande på landsbygden ibland även krockar.

Samverkan med omsorg och rehabilitering, regionen har börjat remittera sjuka för vård på landsbygdsföretag.

Bredband och ny teknik gör att skillnaden mellan att bo i stad eller på landet blir mindre.

Landsbygdskommuner behöver mer inflyttning. I Skara kommun finns hästnäringen med i översiktsplanen för att visa på lämpligt boende. Kommuner borde hjälpa till med att ta fram säkra ridvägar och ridhus.

Hästföretag är lika viktigt för landsbygden som mat och turistföretag.

Satsa på dem som är entreprenörer och som är hästföretagare, de som vill utveckla och förädla.

Problem i hästbranschen.

Är inte tillräckligt proffsiga, kan lösas med kompetensutveckling och visa på goda exempel. Allemansrätten måste respekteras, viktigt med samverkan.

Måste till en attitydförändring till att hästföretag är seriösa företag som ska tjäna pengar.

I nästa landsbygdsprogram.

Det behövs både projekt- och företagsstöd. Mer kompetensutveckling, gärna individuell rådgivning och studieresor utomlands där de driver hästföretagen mycket mer proffsigt än här.

Förslag gör en undersökning om varför folk flyttar ut på landet.

Turistföretagen

Rapport Sweco Eurofutures AB

Svarsfrekvens 58 % av 131 företag.

65 % tycker att stödet varit till nytta för verksamheten.

Turistföretagaren har utvecklats som företagare. Det har bidragit till att de bytt sysselsättning och det var viktigt att någon annan trodde på deras idé.

Viktigt att få stöd för möjligheten att kunna växa.

Stödet har lett till ökad sysselsättning men då främst säsongsanställning eller att man anställer någon med F-skattsedel. Inte många har nyanställt men de tror de kommer att göra det i framtiden.

Det har lett till ökad samverka och spill-over effekter, detta leder till ökad verksamhet på landsbygden.

Sammanfattning:

- Resultat och effektanalyserna visar att företagen upplever att stödet framförallt har **bidragit till en ökad omsättning i företagen**. Flera verksamheter har också vidareutvecklats för att kunna generera intäkter under en större del av året.
- Vidare visar utvärderingen att stödet har bidragit till att **stimulera samverkan** mellan framförallt turistföretag på landsbygden och genom, mer eller mindre, strukturerad samverkan drar man nytta av varandras verksamheter för att öka en bygds eller ett områdes attraktions- och konkurrenskraft.
- Flera av företagen upplever dock att **stödet har varit viktigt för att de ska våga satsa** på en utveckling av företaget och att det **är betydelsefullt att någon annan tror på deras idé**.
- Stödet är ofta en liten del av investeringen, men flera uppger att detta är ett viktigt bidrag. Samtidigt säger en stor del av företagen att investeringen delvis hade kunnat genomföras utan Landsbygdsstödet. Effekten hade framför allt blivit att arbetet hade försenats och skett i mindre utsträckning.

Reflektioner för framtiden – en framåtsyftande analys

- **Är målen och förväntningarna på stödet realistiska i förhållande till de finansiella resurser som beviljas?**
Stödets varierande storlek kräver en flexibilitet i utvärderingen
Även små stöd kan vara betydelsefulla
Viktigt att beakta företagets förutsättningar i relation till stödet
- **Tas Landsbygdsprogrammets potential tillvara när det gäller företagsstöd och inriktningen på flera målgrupper?**
När man ut till alla målgrupper?
- **Urval av stödmottagare**
Vart sätter man ribban?
Företagets storlek och kontext
Råder det konkurrens om stödet?

Diskussion

Med representanter från Jordbruksverket, länsstyrelsen, hushållningssällskapet, Leader.

SAMVERKAN, KVALITET, FÖRETAGANDE

är de ord som bäst sammanfattar denna diskussion.

Samverkan inom branschen.

Samverkan inom supportbranschen - myndigheter, rådgivare, handläggare.

Inom turistnäringen är det extra **viktigt att se helheten, strunta i kommungränser**, arbeta ihop till att få turisterna att komma. Det skapar ett stort mervärde. **Gemensam marknadsföring**. Turistbyråer ska ha information om andra kommuners aktiviteter och turistföretag.

Ändra attityd i kommunerna, **turismen är en näring** i landsbygdsutvecklingen. Kommunerna måste vara mer villiga att ge medfinansiering.

Kommunerna och kommunförbunden bör vara med mer i nästa landsbygdsprogram.

Satsa på kvalitativa turistföretag, på att få hobbyföretag att bli heltidsföretag.

Utbilda alla turistföretagare till att bli mer lyhörda för vad kunden vill ha.

- Kvalitetsboende
- Paketerbjudande
- Upplevelser
- Attraktiv helhet
- Förläng säsongen

Produkt Pris Plats Promotion

Konkretisera mer vad är målet med stödet? Ska det vara större konkurrens om stödet?

Sysselsättning – vad menar vi, vad vill vi? Säsongsanställda, många på landet har F-skattsedel.

Bra om man kan få fram en definition på sysselsättning.

Kvalitet – ska vara genomtänkt. Kvalitet kan även vara småskaligt.

Handläggare skulle kunna vara mer rådgivande. Handläggare ska kunna hänvisa till rådgivare.

Stödets mervärde. Allt som skapas runt ett företag som fått stöd. Svårt att mäta kvantitativt.

Ex. en tävling som startade med 300 deltagare är nu årligt återkommande och hade 1000 deltagare i år.

Mervärde saknas som indikator i EU-kommissionens riktlinjer men vi kan ha nationella indikatorer.

Leaderområden, stor skillnad på antal turistföretag. Sjuhärad har flest, har haft Leader i två omgångar nu och där finns en kontinuitet med en landsbygdsutvecklare och samma verksamhetsledare. Skapar trygghet.

Följ upp omsättning och sysselsättning i flera år, kan enkelt rapporteras in till "Mina sidor".

Viktigt att kompetensutveckling och de som sökt stöd matchas så effekterna kan mätas.

Fråga de som fått stöd vilken utbildning de behöver.

Livsmedelsförädlingsföretagen

Rapport CMA Research AB

Svarsfrekvens 84 % av 64 företag.

70 % säger att de har vidareutvecklat verksamheten och fått nya affärsområden.

Slutsatser.

- **Positiva effekter på omsättning och lönsamhet**, ger möjlighet att vidga verksamheten och få nya affärsområden
- **Mindre tydlig effekt för nyanställning**, många små företag som söker kan vara förklaringen
- **Stödet har fått dem att våga satsa**
- Ansökningsprocessen upplevs som krånglig och tidskrävande
- Fortsatt behov av företagsstöd i framtiden både för investeringar och kompetensutveckling.

Vad behöver utvecklas

- Förenklad ansökan
- Mer stöd och utbildning i samband med ansökan
- Uppföljning från länsstyrelsen som ett stöd till företagaren
- Löpande utbetalning

Diskussion

Med representanter från Jordbruksverket, länsstyrelsen och hushållningssällskapet.

En mer allmän diskussion eftersom resultatet från turismutvärderingen var ganska likt och redan hade diskuterats.

Kopplingen mellan stöd och kompetensutveckling måste bli bättre.

Ta fram affärsplan, omsättning, arbetskraft i flera år efter stödbeslut.

Kan vara en enkel ruta att fylla i. Får inte vara svårt eller ta lång tid för företagaren.

Alla projekt och företag ska lämna **dokumentation om investeringen** och det ska arkiveras lätt åtkomligt på t.ex. länsstyrelsen. Ska vara lätt att söka i. Det finns ett projektarkiv på Jordbruksverkets hemsida.

Stöd – kompetensutveckling – rådgivning hänger ihop, viktigt med mer samarbete.

I framtiden mer riktade projekt och kompetensutveckling men bredden är fortfarande viktig.

Handläggarna kan vara mer rådgivande och stöttande för sökande. Extra viktigt när det gäller livsmedelsföretag eftersom det finns så många regelverk som styr deras verksamhet. Råvarudeklarationen i ansökan är svår att förstå. Förslag på uppföljning av företaget under processen från handläggning till utbetalning.

Viktigt att företagaren formar sin egen affärsidé, det får inte konsulten göra.

Jämställdhet

I Genomförandestrategin för Västra Götalands län är jämställdhet en av länets prioriteringar.

Alla tre utvärderare hade som extra uppdrag att utvärdera stödets betydelse för jämställdhet på landsbygden.

På landsbygden är andelen kvinnor lägre än i landet som helhet och överlag är män överrepresenterade inom Landsbygdsprogrammets företagsstöd, i både antal och storlek på stödet. Tittar man enbart på stöd inom axel 3 ser det dock annorlunda ut. I axel 3 är andelen kvinnor tre gånger högre än i axel 1 (stöd till de areella näringarna och livsmedelsförädling) sett till hela landet. (Enligt Jordbruksverkets statistik)

Länsstyrelsens projekt Grogrund och kursen ”Ta klivet tjejer” är satsningar som syftar till att stärka kvinnor som företagare på landsbygden.

Turismutvärderingen:

Kvinnor som företagare är försiktigare i sitt företagande, de **söker ofta stöd för lägre belopp** än män och uppvisar ett större behov av kompletterande stöd.

Ett genomsnitt av de beviljade stöden visar att Företag och Män i snitt beviljas 250 000 kronor. Kvinnor i sin tur har ett genomsnittligt stödbelopp på 190 000 kronor. Samtidigt söker de i högre utsträckning kompletterande stöd i sitt företagande.

Kvinnor uppvisar ett **större behov av rådgivning**, av att få träffa personer i samma situation och att det var **viktigt för dem att någon annan trodde på deras idé**.

Hästutvärderingen:

Majoriteten uppgav att de inte vet eller inte har någon uppfattning om huruvida jämställdhet är ett prioriterat arbetsområde för Länsstyrelsen Västra Götaland.

På frågan om de bedriver någon form av jämställdhetsarbete i sitt företag svarade 62 % nej. I intervjuerna framkom att många ser lika fördelning av sysslorna mellan kvinna och man som jämställdhetsarbete och att ett genomtänkt jämställdhetsarbete förekommer i några företag.

De flesta intervjurespondenter ser **ingen uppenbar jämställdhetsproblematik** för någon samhällsgrupp inom hästnäringen i allmänhet. De flesta tillägger samtidigt att de upplever att kvinnor är mest representerade i antal i de flesta delar av hästnäringen medan lantbruket i allmänhet är mansdominerat.

Tydliga exempel på att landsbygdsföretag är lönsamma anses vara en viktig faktor för att hindra avfolkningen från landsbygden.

Under intervjuerna har flera **kvinnor med hästföretag** berättat att de **känner sig orättvist behandlade eller diskriminerade i kontakterna med samhälle och myndigheter**.

Flera formulerar det som att de inte blir bemötta som seriösa näringsidkare.

Det förhållandet att hästföretag ofta har en bakgrund eller karaktär av hobbyverksamhet kan vara en förklaring till att dessa företagare inte betraktas som riktiga näringsidkare. (från glesbygdsverkets rapport)

Ungdomar

Hästutvärderingen:

Den mest grundläggande utmaningen när det gäller att locka ungdomar till landsbygden anser respondenterna vara att **visa att det kan vara lönsamt att driva landsbygdsföretag** och att sådana företag har lovande framtidsutsikter. Respondenterna tror att det är viktigt att lyfta fram lyckade projekt, exempelvis genom att andra ungdomar beskriver hur de lyckats få igång en långsiktig verksamhet.

En respondent föreslår att ungdomar som vill starta landsbygdsföretag erbjuds ett års gratis bokföringshjälp eller regelbunden konsultation med en redovisningsekonom.

Utveckla en stödfunktion som **hjälpur ungdomar att forma kreativa idéer** och sedan hjälpa dem att forma en handlingsplan för att förverkliga idén.